HUMEYD BİN MAHLED ZENCEVEYH

Büyük hadîs âlimlerinden ve hafız. Kıymetli kitabları ile meşhûr olmuştur. İsmi Humeyd bin Mahled bin Kuteybe bin Abdullah, künyesi Ebû Ahmed el-Ezdî olup, lakabı Zenceveyh'dir. Babasının lakabı ile de anılır. Humeyd Zenceveyh veya İbn-i Zenceveyh diye zikredilir. Horasan'ın Nesâ' kasabasında 180 (m. 796)'da tevellüd etmiştir. 251 (m. 865)'de vefât etti. 246 veya 247'de vefât ettiği rivâyetleri de vardır.)

Hadîs-i şerîf öğrenmek için Horasan'dan çıkıp; Irak, Hicaz (Arabistan), Şam (Suriye) ve Mısır'a gitti. Çok hadîs öğrendi. Hadîs ilminde Kesîr-ül-hadîs denilen ve çok hadîs-i şerîf rivâyet eden âlimlere verilen isim ile anıldı. Humeyd Zenceveyh; Nadr bin Sümeyl el-Mâzinî, Ca'fer bin Avn el-Amri, Ubeydullah bin Mûsâ el-Absî, Yezîd bin Hârûn el-Vâsıtî, Vehb bin Cerîr, Osman bin Amr, Ali bin Hüseyn bin Vâkıd el-Mervezî, İsmail bin Ebî Üveys, Me'mel bin İsmail, Muhammed bin Yûsuf el-Feryâbî, Yahyâ bin Humeyd, Sa'îd bin Ebî Meryem, Ali bin el-Medînî, Ebû Nuaym ve pekçok âlimden hadîs-i şerîf öğrenmiştir.

Ebû Dâvûd, Nesâî, Ebû Zür'a ed-Dımeşkî, Ebû Hatim, Abdullah bin Ahmed, Hasen el-Ma'merî, Hasen bin Süfyân, İbn-i Ebiddünyâ, es-Sirâc, İbn-i Sa'îd, Hüseyn bin İsmail el-Mehâmilî ve pekçok âlim de Humeyd Zenceveyh'den hadîs-i şerîf rivâyet etmişlerdir. Nesâî, onun sika (sağlam, güvenilir) olduğunu söylemiştir. Ahmed bin Seyyâr "Humeyd fıkh ilmini iyi bilirdi. Birçok âlimden hadîs yazdı ve hadîs, öğrenmek için çok yerler dolaştı. İlmin başı olan zâtlardan birisiydi" buyurmuştur. İbn-i Hibbân ise; "Humeyd Zenceveyh, Nesâ'da (Horasan) hadîs ilmine en çok hizmet eden zâttır" demiş, "Sikât" kitabında sika âlimler arasında zikretmiş, âlim ve fakîh bir zât olduğunu beyân etmiştir. Ömrü hadîs aramakla geçen Humeyd'in (radıyallahü anh) hıfzı pek kuvvetli idi. Öğrendiği bir şeyi ve görüştüğü bir kimseyi bir daha unutmazdı. Dinde huccet olan imamlardan birisiydi. Ebû Ubeyd; "Horasan'dan bizim yanımıza gelen gençler içerisinde İbn-i Zenceveyh ve Ahmed bin Sibeveyh'in bir benzeri yoktur" buyurmuştur. Buhârî ve Müslim sahihlerinden başka kitaplarında, Zenceveyh'in rivâyetlerini almışlardır. Hâkim ise: "Zenceveyh muhaddis ve kesîr-ül-hadîs idi. Amr el-Müstemlî'nin hattı ile rivâyet ettiği hadîsleri 227 (m. 841)'de okudum" buyurmuş, İbn-i Ebî Hatim ise: "O iyi, sâlih bir zât olup, hadîs rivâyet etme şartlarını taşıdığı için, babam onun hadîslerini yazdı" demiştir.

İslâm, mâliye ve arazi hukukunu anlattığı Kitâb-ül-emvâl, Âdâb-ün-nübüvve ve hadîs kitabı olan et-Tergîb vet-terhîb kitapları vardır. Kitâb-ül-emvâl kitabı 3 cild hâlinde neşredilmiştir. Yazma bir nüshası, Burdur Kütübhânesi 183 numarada mevcûttur.

Zenceveyh'e göre, sulh yoluyla alınan, sahiblerine bırakılan arazilerin sahibleri gayr-i müslim iseler, haraç denilen vergi alınır. Bu toprakların sahibleri müslüman olunca, uşr denilen zekât alınır. Bir yerde kendiliğinden biten otlardan (Hüdâ-i nâbit) herkes eşit şekilde istifâde eder.

Humeyd Zenceveyh, Ahmed bin Velîd'den, o da Süleymân bin Bilâl'den, o da Yahyâ bin Sa'îd'den, o da Süheyl bin Ebû Sâlih'den o da babasından, o da Ebû Hüreyre'den rivâyet etti: Peygamberimiz (aleyhisselâm) Hazreti Ebû Bekir, Hazreti Ömer, Hazreti Osman'la beraber Hirâ dağı üzerinde bulunurlarken, Hirâ dağı sallanmaya başladı. Bunun üzerine Peygamberimiz (aleyhisselâm) "Dur (sallanma) ey Hirâ! Senin üzerinde nebî, sıddîk ve şehîd var" buyurdu.

Zenceveyhf Sa'îd bin Ebî Meryem, Muhammed bin Ca'fer'den rivâyet etti. Muhammed bin Ca'fer şöyle dedi: Peygamberimize (aleyhisselâm) Kadir gecesinden soruldu. Ben de dinliyordum. "O Ramazan gecelerinin içindedir" diye buyurdu.

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Târih-i Bağdâd cild-8, sh. 160

2) Tehzîb-üt-tehzîb cild-3, sh. 48

3) Tezkiret-ül-huffâz cild-2, sh. 550

4) El-Menhel-ül-azb-il mevrûd cild-7, sh. 330

5) Şezerât-üz-zeheb cild-2, sh. 124

6) Mu'cem-ül-müellifîn cild-4, sh. 84

7) Tabakât-ı Hanâbile cild-1, sh. 150

8) Kitâb-ül-emvâl mukaddimesi